

СВЕТОСТ СРПСКЕ ПРОСВЕТЕ

*Боље је бити тишар у цуніли и лав у цустињи
неіо човек несветіе просветіе.*

(Свети Јустин Нови)

*Лако је научити просіака, лако је научити
живошину, али је тешко научити оноіа ко је не-
научен іосіао учишељ груіима.*

(Свети Николај Српски)

У раду се разматра лексичко значење ријечи *просветіа* и *просветіишељ*, полазећи од средњовјековног значења појмова *свѣтъ-*, *свѣтъ-* и творбеног гнијезда које овај коријен ријечи у епоси црквенословенског језика образује. Сљедствено различитим идејама потоњих епоха, дошло је до раздвајања значења ријечи *просветіишељ* и *просветіиши* које у савременом лексичком систему српског језика и књижевности егзистирају са два различита семантичка садржаја – средњовјековном, светосавском, и нововјековном, доситејевском, значењу. С обзиром на сложеност данашње ситуације у просвјети, основним и средњим школама нарочито, те значају васпитно-образовног процеса у формирању личности, у раду се афирмише светосавски појам просвјете.

Кључне ријечи: семантички садржај, *просветіа*, *просветіишељ*, *просветіиши*, Свети Сава, Доситеј.

1 Разматрање стања, природе и перспективе данашње просвјете, високе одговорности задате васпитно-образовном улогом коју просвјета има и носи у друштву, најбоље је отпочети језичком анализом самог појма *просветіа*/ *просвјета*, лексичке јединице која је ознака за област људског дјеловања која је од примарног и непроцјењивог националног значаја. У *Рјечнику* Матице српске за одредницу *просветіа* налазимо сљедећи лексикографски опис: ‘организовано ширење образовања и културе, образованост, просвећеност’ (Рмс 2011: 1056). Истој

творбеној породици припадају и ријечи *просвѣтиши* 'подићи на виши ступањ образованости и културе, просветно уздићи', *просвѣћен* 'који поседује висок степен културе и образовања' те бројне друге изведенице настале од истог глагола (Рмс 2011: 1056).

Ријечи *просвѣтиши* и *просвѣћење*, биле су добро познате старосрпском језику, док се именица *просвѣта* јавља знатно касније.¹ Процес развита лексике неодвојив је од процеса њеног историјског усавршавања. Под условом да се развија цјелокупна култура народа који говори на датом језику, развој лексике очитује се у јачању и учвршћивању њених могућности диференцирања (Будагов 1981: 65). Да би се у потпуности схватило како је текао процес диференцирања значења наведених ријечи, неопходно је вратити се најприје у епоху средњег вијека и испитати творбене везе које је овај глагол, односно високофреквентно лексичко језгро *свѣш*, током своје семантичке дисперзије развио унутар исте творбене породице. А потом, пратећи друштвено-историјски ход времена, погледати на који начин је епоха просвјетитељства учествовала у диференцирању датог значења.

2. Ријечи *просвѣта*, *просвѣтишељ*, *просвѣтишељство* образоване су од глагола *просвѣтиши* који је дио старословенског а потом и српскословенског лексичког појмовника. Од истог глагола свршеног или несвршеног граматичког вида: *просвѣтити* / *просвѣтити* 'обасјати, објавити, открити', *просвѣштати* 'обасјавати' настале су изведенице: *просвѣтленик* / *просвѣштеник* 'светлост', *просвѣтъ*, *просвѣштеникъ* 'просветитељ', и др. (М 1862: 704-705). Истој творбеној породици припадају бројне изведенице и сложенице са лексичким језгром *свѣтъ*- 'свјетлост' *свѣтъ*- 'свет':

- *свѣтло*, *свѣтљна*, *свѣтљникъ*, *свѣтљница*, *свѣтитељ*, *свѣтити*, *свѣтодавѣць*, *свѣтодатељ*, *свѣтозарѣњ*, *свѣтоносѣњ*, *свѣтообразѣњ*, *свѣтљанти*, *свѣтло*, *свѣтлообразѣњ*, *свѣтлостъ*, *свѣтлота*, *свѣтлъ*, *свѣтлъство*, *свѣтлъѣ*, *свѣща*, *свѣщати*, *свѣщеннѣ*, *свѣщило*, *свѣщенникъ* (SJS 1983: 32-39); *прѣсвѣтло*, *прѣсвѣтлъ*, *прѣсвѣтлъство* (SJS 32: 478-479); *освѣтити*, *освѣщавати*, *освѣщаннѣ*, *освѣщати*, *освѣщеннѣ* (SJS 23: 557-559).
- *свѣтланице*, *свѣтло*, *свѣтитељ*, *свѣтитељскъ*, *свѣтитељство*, *свѣтити*, *свѣтитѣба*, *свѣто*, *свѣтостъ*, *свѣтолѣпѣњ*, *свѣтошѣщенникъ*, *свѣщенство*, *свѣщенскъ*, *свѣщенѣњ*, *свѣщенъ*, *свѣщено*, *свѣтъини*, *свѣтъинѣњ*, *свѣтѣба*,

¹ *просвѣта* f. *illuminatio mon.* - serb. в. М 1862: 704.

сваџць, сватѣ, свашати, свашеникъ, свашенне, свашеньнодѣнствне² (SJS 1983: 39-48); прѣсваѣть, прѣсвашень (SJS 32: 478-479); освашити, освашати, освашенне (SJS 23: 557-559).

Етимологија свих деривата које образују једно творбено гнијездо је иста, полазни семантички садржај који се модификује творбеним формантима јесте 'просветљење кроз освећење Духом Светим'. Етимологију ријечи *просвешта* Ава Јустин изводи из лексеме *свеш* < свѣт-. „Свети Сава је највећи српски *просвештишељ* јер је највећи српски светитељ. *Просвешта* је само пројекција светости, зрачење светлости: светитељ светли, и тиме просветљује, просвећује. *Просвешта* је свим својим бићем условљена светошћу: прави *просвештишељ* је у ствари само светитељ. Без светитеља нема *просвештишеља*; без светости нема *просвеште*; без *просвештења* нема *просвећења*... То нам казује и сама етимологија српске речи: *просвешта*, која долази од црквенословенске речи: просвјешченије; а свјет значи светлост, те *просвешта* значи *просвештење*“³ (Преп. Јустин 2001: 258).

Говорити о *просвештењу* у сакралном и средњовјековном значењу ријечи значи говорити о првом српском *просвештишељу* Светоме Сави али и о нама „дјечи времена које је обезвриједило своје најосновније културолошке симболе, и свело их на безличне правоугаонике и квадрате. И зато нам у процесу сопствене духовне обнове ваља и кренути од тог признања. На нама је да од правоугаоника и квадрата на које смо декомпоновали сопствена духовна жаришта националног наслеђа, од ових линија, боја и облика, лик светитеља поново у себи реконструисамо“ (Миличевећ 2012: 14-15). Да бисмо у себи реконструисали Савин лик, да бисмо у његовим очима препознали своје, морамо се вратити у зборницу. Замијенивши у зборницама Титову фотографију, боље рећи икону, иконом односно фотографијом Светог Саве, намеће се питање да ли је та измјена форме праћена преображајем суштине? Знамо ли, док посљедње двије деценије славимо Светога Саву, школску славу, ко је био највећи српски светитељ, у чему је тајна његове личности и смисао празника? А посебно, знају ли *просвештни* радници ко је *Свешти Сава* и шта је то *свештосавље*?

² Не задржавајући се на значењу лексема појединачно, интересантно је запознати да су лексеме *сваџител* и *свашеникъ* функционисале као синоними означавајући *свештенослужитеље* те да су у даљој историји развоја језика раздвојиле своја значења.

³ Сва истицања су наша.

На ово питање од ђачке клупе па до професорске катедре чују се мање више увијек исти одговори: Свети Сава је први српски просвјетитељ, архиепископ, књижевник... Или мало шире: Бивши принц Растко, трећи и најмлађи син Стефана и Ане, са једним светогорским монахом побјегао од куће на Свету Гору, замонашио се у манастиру Ватопед и добио име Сава; заједно са оцем, који је напустио престо и такође се замонашио, изградио је манастир Хиландар; ишао у Никеју цару и патријарху и успио издејствовати самосталност за Српску цркву; одличан дипломата, мудар државник који је помирио завађену браћу Првовјенчаног и Вукана, написао прва књижевно вриједна дјела на српскословенском језику, и још мноштво биографских детаља. И то би, у најкраћем, био значај Светог Саве. Међутим, одавно је запажено да наша историја углавном даје „мртву шему“, али не и „објашњење тајне његове свете личности.“⁴ Код историчара, како запажа Свети Јустин Ђелијски, „нема ни трага од објашњења које су стваралачке силе преобразиле кнежевића Растка у светитеља Саву и начиниле га бесмртним владарем српског народа. Они величају Светога Саву и као просвјетитеља и као архијереја и као државника и као родољуба и као књижевника и као богослова, али системски прикривају или одричу или превиђају оне стваралачке духовне силе које су Светога Саву начиниле и великим просвјетитељем и великим архијерејем и великим државником и великим родољубом и великим књижевником и великим богословом“ (Архим. Јустин 1991: 335). Због тога се, ваљда, још од Скерлићевог времена у историјама књижевности Свети Сава проучава уз Доситеја и Вука као својеврстан „књижевни трио“. Још као студенту није ми било јасно да ли то таквим сврставањем треба да порасте углед реформаторима 19. вијека, или је то начин да се Светоме одузме од величине. Сврставање Светога Саве у реформаторско окружење 19. вијека имало је циљ да одузме оно што је главно у његовој личности, а то је СВЕТОСТ. *Светлост* је појам који заборавимо објаснити ђацима, потоњим студентима и просвјетним радницима, *светлост* је оно што је Растка Немањића поставило на трон српске духовне, књижевне и

⁴ „У самој ствари код њих и нема Светог Саве, јер се њима хоће Растко и Сава, само без Христа. А Свети Сава без Господа Христа, то је најувредљивија бесмислица српске историјске науке. Та у чему је главна свесила и свемоћ Светога Саве? Једино и само у чудесном и чудотворном Господу Исусу Христу, вечно живом и животворном Богочовеку. Без Христа Растко би заувек остао Растко, и никад не би постао и остао Свети Сава, света и бесмртна савест српскога народа“ (Архим. Јустин 1991: 335).

сваке друге историје, *светости* је императив хришћанског живота који је Свети Сава досегнуо. А *светости* се задобија никако другачије него подвизима, испуњавањем свих јеванђељских врлина кроз подвиге. Мршав од поста, неиспаван од бдења и молитава, никад сит, никад одморан, окрвављених табана од оштрог камења светогорског, слуга свим слугама, роб мањих од себе, покоран свима, мученик над мученицима – то је пут који је довео до нечувене и невиђене славе смјернога кнеза Растка Немањића, господина и господског сина (Св. Николај 2001а: 557). “Крунисани кнез цркве и некрунисани кнез државе“ Сава је био слуга српском народу, највјернији, најнеуморнији и највољнији слуга каквог је наш народ имао за минулих седам вијекова. „Осветљен Љубављу Христовом Свети Сава је бежао од власти и началства над људима, и несравњено више волео служити него заповедати. Он се хрвао и мучио да му дух задобије власт и началство над телом, а Христос над духом. И успео је. У томе је Савина дивота пред Господом. Зато му је после од Господа дата власт и началство над људима“ (Св. Николај 2001а: 562). То би ђацима требало да објаснимо, да истовремено са материјалним постоји и један други, духовни живот, да постоје ријетки појединци који се опредјељују за искључиво духовни пут (<Дух Свети), монашки, и да су они „најмириснији цвет“ који Бог једном народу даје за свјетилнике и источнике мудрости.

3. Међутим, ово изворно значење лексеме *просвешћени* промијенио је 19. вијек и епоха просвјетитељства у којој се просвјетљење више не задобија путем јеванђељских врлина већ путем науке.⁵ „Сву ону децу која мисле да свештеници буду – на науку, на науку! И како сви мирски свештеници буду *просвешћени*, у мало времена *просвешће* се и народ...“ (Доситеј 2007: 77). „Знаци *просвешћенија* ума и разума на све наше народе изобилно и богато излијевају се. Зашто дакле да не познамо небес-

⁵ Просвјетитељство је према *Речнику књижевних термина* духовни покрет чија је основна црта била тежња за научним посматрањем појава и активним реформама. „Пошто религиозни момент више није вредео за друштво као основни момент (Hobs, Luk) просветитељство је учинило крај tutorstvu цркве, dalo pojedincu mogućnost da se slobodno razvija i stvorilo novu etiku: pojedinac ima da dokaže svoju valjanost u životu države i u svome pozivu. Elementi sekularizacije duboko se unose u shvatanje naroda“ (Ркт 1992: 657).

ну милост и толико благодeјаније? Зашто да не почнемо разумно и слободно као словесни људи мислити?“ (Доситељ 2007: 75).⁶

Европска мисао посљедња два вијека уткала је нову семантику ријечи *просвета* и других ријечи мотивисаних коријеном *свети*, ознака је остала иста, али означено је другачије. У европској просвјети императив је просвјетити живот и човјечанство али без Христа. Чиме га просвјетити и просвијетлити? У „реткој књизи ретког писца“,⁷ Ава Јустин, одговарајући на ово питање, даје сажет пресјек европске мисли посљедња два вијека.

„Русо каже природом „што је природно, то је и добро, природан човек је најбољи човек, - у томе је сва Русовљева емилска етика и педагогика.

Русо је много захватио од природе и унео у човека. Али, настаје питање: шта је то што чини природу самог човека? – Чула, одговара сензуалистичка философија у лицу Лока и Јума. Човек као чуло, - то је прави човек...

Али човек сведен на чула, сувише је примитиван, рапав, груб, непосредан. Насупрот њему рационалистичка философија, на челу са Декартом и Кантом предлаже нов тип човека. То је: човек као разум. Човек је пре свега и изнад свега рационално биће; разум и чини човека човеком, а све остало у човеку исувише је споредно, да би могло претендовати на главно место у његовом бићу.

Пропуштено је оно што је најглавније у човеку, протестују волунтаристи у философији, које предводе Шопенхауер и Штирнер; човек се не може свести ни на чула ни на разум; он није ни једно ни друго; он је на првом месту воља...

Тражећи новог човека, Европа је затим кренула међу нижа бића од човека, и у њима почела да трага за пореклом човека, е да би, ослањајући се на животињски свет, створила на неки начин човека без Бога. Било је не мало радости, а и хистеричне вриске када је Европом прогрмела хипотеза да је човек постао од мајмуна и од других сисара. Тада је у свет европске троме и сушичаве мисли улетео Ниче са својим олујама, бурама и

⁶ Доситејево најзначајније дјело *Живот и прикљученија* одличан је корпус за истраживање лексичке семантике и илустрацију промјене семантичког садржаја. Проблем десемантизације садржаја захтијевао би свеобухватно језичко истраживање у којем би се семантички третирале исте лексичке јединице, и оне које припадају корпусу средњовјековне књижевности и корпусу књижевности просвјетитељства.

⁷ Како је књигу *Светосавље као философија живота* у Предговору написаном 1953. назвао владика Николај Велимировић.

земљотресима. И са заносом пророка и пламеног песника, објавио свету своје еванђеље о надчовеку...Надчовек је смисао земље и циљ историје. Надчовек, од чега је сачињен? Сачињен је од четири главна принципа. Први је: треба убити Бога. „Ви виши људи, обраћа се Заратустра својим ученицима, овај Бог био је ваша највећа опасност.“ Али не бојте се: „Умро је Бог“, – објављује Заратустра. Други принцип: не штеди ближњега; што пада, то треба још гурнути. – Трећи принцип: главно је – воља за моћ, без-обзирна и непошtedна воља за моћ. – Четврти принцип: све је допуштено; за надчовека нема ни добра ни зла; он живи с оне стране добра и зла, с оне стране истине и заблуде, с оне стране савести и одговорности“ (Преп. Јустин 2001: 260-261).

Вијекови су легли између два просвјетитељства – светосавског и доситејевског. Доситеј⁸ у истом параграфу, у складу са ставовима епохе, позива да се сви манастири затворе и претворе у школе, као да се наука и религија потиру. „Не би ли много полезније и боље било и за православље и за народ да се сви манастири у школе и училишта преобрате, и с њихови дохотки да се воспитавају и уче сирота народња деца која намеравају да с временом свештеници и учитељи народњи буду?“ А одмах затим: „Која је наука православнија и благочестивија од јевангелија Спаситељева, која обличава и укорева лицемерне и дуге молитве и постове?“ (Доситеј 2007: 76). Специфична игра ријечи, реченица логички сучељених једне другој. „Зашто смо друго примили од Бога разум и словесност разве да ш њима служимо, всегда мислећи и расуждавајући?“ „Како би ко могао по правди рећи да сам јеретик, видећи јасно да ја ништа друго не потврђавам разве чисту евангелску и апостолску науку?“ (Доситеј 2007: 77).

Тако Доситеј, позивајући се управо на Јеванђеље и Христову науку, разграђује Савино дјело које је српски Архипастир у великим личним одрицањима и прегалаштву градио. Док су Свети Сава и отац му Симеон саградили Хиландар, Студеницу и друге светиње које су надживјеле и њихово и Доситејево, а надживјеће, срећом, и наше вријеме, дотле је Доситеј позивао на њихово затварање. „Књиге књиге, а не звона и прапорце“, викао је реформатор 19. вијека. Утјешно је у најмању руку, по

⁸ Доситејево дјело још није подвргнуто језичкој анализи чији би циљ био да прикаже логичку смисленост реченица обједињених истим тезама и аргументацијом. Доситеј унутар истог параграфа, негирајући један појам истовремено га и афирмише, па се, гледано на равни већих тематских цјелина и мотивације као књижевног поступка, *Живот и ирикљученија* вишеструко противи законима логике.

ријечима Д. Миличевића, то што не постоји историјска или културолошка трансформација, коју Свети Сава, све до нашег времена и наше генерације, није издржао и из ње поново изашао као најсвјетлији духовни оријентир у свим мрачним временима. „Почујмо само како појемо Светоме: *Ускликнимо с љубављу светишељу Сави / Српске цркве и школе светишељској Јлави*. Званична химна утемељивачу српског православља спјевана је у тринаестерцу, стиху који нам, након Доситејевог бијега из манастира Хопово и његовог откривања просвијетљене Европе долази из католичке Пољске. Припитомио је Свети Сава и тринаестерац и учинио га нашим; преживио је и гурање у лик европског просвјетитеља и опет у свему остао препознатљиво наш“ (2012: 12).

4. Каква је ситуација с данашњом школом и просвјетом, има ли садашња школа *просветишељску* мисију и чиме *просветљује* младе нараштаје? Одговор није једноставно дати, што због сложености проблематике, што због опасности од уопштавања. Пошто одређене појаве из наставне праксе, чији смо свакодневни свјedoци, немају карактер појединачних аномалија, већ све више постају ствар општа, манир у наставничком понашању и уобичајена карактеристика наставне праксе, њиховој анализи мора се нужно посвећивати пажња. Данашња школа, нажалост, више је него икада у историји школства далеко од светости. Како рече један дјечији психијатар: „Данашњој школи се не може веровати.“⁹ Проблем са данашњим просвјетним радником између осталог јесте, недостатак оног унутрашњег импулса, покрета ка учењу које се за истинског наставника не завршава по изласку са факултета већ траје цјеложивотно. Недостатак самоиспитивања и себепознања, а тиме нужно и себепоправљања, проистичу из посвемашње гордости и убијеђености да смо одлични наставници и да је баш наш став и приступ исправан и без грешке.¹⁰ Просвјетни радници, једнако као и

⁹ „Школа би морала да буде способна да помаже породицу а не да је осуђује. А породица треба да буде способна да припреми децу за школу а не да се школи руга и обесмишљава њен значај“ (Бољанин 2013: 24).

¹⁰ Не мало изненађење и оптимизам у данашњем времену представљају професори, у пуном смислу ријечи професори, који су на висини свог просвјетног задатка, који су током своје каријере изградили или граде професионалан и људски однос са ђацима, који ученике виде као личности које узрастају и зријевају по мјери свога интелектуалног и сваког другог раста, и који свој наставнички позив доживљавају као личну „добит“ у смислу богаћења властите личности искуством бројних генерација ђака. У тој узајамној интеракцији, знања, разумијевања и прихватања друге личности онакве каква јесте, такви професори, и поред све тежине свог посла,

родитељи, позвани су на *свештосћ*.¹¹ Али се ни једни ни други не одазивају на позив.

Како већ дуго баратамо појмовима криза породице, друштва, идентитета, није ли вријеме да признамо да је и наша школа подривена, да је поодавно и подубоко загазила у кризу која се рефлектује многоструко. Основне школе су готово па упропаштене, васпитање¹² полако али сигурно излази из школа, наставни планови, програми, уџбеници лоши, до запослења неријетко долазе они који имају најмање знања и дара за учionicу. Приватни факултети никли су брже од печурака, док се јавни универзитет полако али сигурно урушава. Критеријуми су попадали на свим нивоима школовања, суочавамо се са тешким пропустима у свом раду а мало ко је спреман да понесе личну и колективну одговорност или бар размисли о унапређењу рада. Никад више педагогије а мање правих педагога, никад више књига а мање писмених, никад више учитеља а мање ђака! Данас нашу дјецу уче учитељице са дипломом мастера, или чак доктора наука, а родитељи све више чезну за старим добрим учитељицама којима није требало ништа више до дипломе учитељске школе, здрав разум и чисто срце да би од малих изграђивале велике људе. Како би се Доситеј задивио када би могао видјети да су нам манастири скоро па празни а неизбројиви факултети пуни! А морао би се и он, књигољубац, зачудити над толиком хиперпродукцијом издавачке дјелатности потпуно сагласне са духом потрошачког времена. Па, ипак, свједочимо да књига није била услов *просвјетљења*, а нарочито да свака књига није извор *просвјетљења*. Истина по којој живи одређена заједница – било да је зовемо, митом, предањем или завјетом – и сама је

и кад уђу у учionicу нерасположени, из ње ће изаћи оснажени радошћу живог живота чији су свакодневни дио.

¹¹ Ријечима, цјелокупним дјеловањем, свецијелом личношћу својом, која се не да сакрити ни иза каквог лажног ауторитета какав данас преовладава у нашим учionicама а лажни је сваки онај ауторитет који не почива на професионалним наставничким компетенцијама односно знању и љубави. Свједоци смо, да наше школе и универзитети почињу обилovati наставничким кадром који није на нивоу свог просвјетног задатка, да су све рјеђи они за којима као за животним узором трагају ученици и које ће као најсвјетлију тачку у току свога школовања и одрастања памтити генерације ђака.

¹² Једна учитељица ми се хвалила како основне школе срећом више немају васпитни значај већ само образовни, а и сама сам својевремено као професор гимназије од своје претпостављене добила упуту да “кад кренем на час, психологију и педагогију оставим на ходнику“!

жива све док свака нова генерација својим искуством учествује у њој (Миличевећ 2012: 13). Имамо ли храбрости погледати у лице те истине? Или још боље, у лице и наличје? Иако је Свети Сава кроз историју српског народа, надживио сваки историјски и друштвено-политички потрес, настављајући да животвори управо онда када је највише оспораван (кад су му кости спаљене на Врачару, постао је живљи у свом народу него икад до тад), намеће се питање колико ми уистину живимо светосавским духом. Какво ће „зрно на општем гумну“ српског историјског искуства додати наша генерација, зависи од нас самих.

Завршавајући ово огледање ријечима тројице светитеља на којима је базирано истраживање, „потребно је од свега потребног: да се сваки од нас испуни светосавским животворним духом, како би и наш човек, и наша породица, и наше друштво, и наш народ, у свима областима живота делали, стварали и живели светосавским духом“ (Преп. Јустин 2001: 265-266). Како каже Свети Николај Српски: „Више зна један неук сељак него што то учен варошанин може претпоставити. Бог га учи. Мање зна један учен варошанин него што то један неук сељак може претпоставити. Охолост смањује његово знање“ (2001б: 91). И ријечима из *Жичке бесједе* просвјетитеља просвјетних радника, Светога Саве:

„Стога вас, браћо и чеда, ово прво молим да, положивши сву наду своју на Бога, држимо се пре свега праве вере Његове. Јер, као што рече апостол, „темеља другога нико не може поставити осим онога којег постави Дух Свети преко светих Апостола и богоносних Отаца, а то је – права вера која је на светих седам Васељенских Сабора потврђена и проповедана. И зато на овом темељу свете вере треба нам зидати злато и сребро и драго камење, то јест добра дела. Јер нити користи исправност живота без праве и просвећене вере у Бога, нити нас право исповедање (вере) без добрих дела може извести пред Господа, него треба имати обоје, да „савршен буде човек Божји“, а не да због недостатка (једнога) храмље живот наш. Јер, као што рече Апостол: „Спасава вера, која кроз љубав дела“ (Јевтјећ 2004: 77-78).

Извори

ДОСИТЕЈ 2007: Доситеј Обрадовић. *Писмо Хараламјију. Живој и прикљученија*. САБРАНА ДЕЛА ДОСИТЕЈА ОБРАДОВИЋА. Књига прва. Београд: Задужбина Доситеј Обрадовић.

- Костић 2009: Ђорђе Костић. *Квантитативни опис структуре српског језика: Српски језик од XII до XVIII века* (прир. Александар Костић): књ. 1–3: Београд: Службени гласник, 2009.
- РСЈ 2011: *Речник српског језика*. Измењено и поправљено издање, Матица српска, Нови Сад.
- РЦС 2002: Сава Петковић. *Речник црквенословенског језика*. Београд, (ре-принт).
- РКТ 1992: *Rečnik književnih termina*. Institut za književnost i umetnost. Београд: Nolit.
- СЈС 1958–1997: *Slovník jazyka staroslověnského*. Hlavní redaktor Josef Kurz. 1–52. Praha: ČSAV (AV ČR), SU.
- М 1862-1865: F. Miklosich. *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae: Guilelmus Braumueller.

ЛИТЕРАТУРА

- АРХИМ. ЈУСТИН 1991: архимандрит др Јустин Св. Поповић. *Житија светих за месец јануар*. Друго фототипско издање по издању из 1972. Ваљево: манастир Свете Ђелије код Ваљева.
- БОЈАНИН 2013: Светомир Бојанин. Школа по мери детета. *Православље – новине Српске Патријаршије*, Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског синода Српске Православне Цркве, бр. 1103, 22-24.
- БУДАГОВ 1981: Budagov R.A. *Razvitak i usavršavanje jezika*. Sarajevo: Svjetlost, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- ЈЕВТИЋ 2004: Епископ Атанасије (Јевтић). *Богословље Светиој Сави*. Врњци-Требиње: Манастир Тврдош и Братство Св. Симеона Мироточивог.
- МИЛИЧЕВИЋ 2012: Давор Миличевић. *У ојлегалу српском /казивања и ојле-ди о српској традицији/*. Београд: Београдска књига.
- ПРЕП. ЈУСТИН 2001: Преподобни Јустин Ђелијски. *Светшасавље као фило-софија животоа*. Књига 4, Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига, Београд: Наследници оца Јустина и манастир Ђелије код Ваљева.
- Св. НИКОЛАЈ 2001а: Свети Николај Српски. *О Светиој Сави*. Сабрана дела. Књига II. Аустрија: Православна црквена општина Линц.
- Св. НИКОЛАЈ 2001б: Свети Николај Српски. *Мисли о добру и злу*. Сабрана дела. Књига IV. Аустрија: Православна црквена општина Линц.

Zorica Nikitović
THE SANCTITY OF THE SERBIAN PROSVETA

Summary

The paper examines the lexical meaning of words *prosveta* (education) and *prosvetitelj* (educator), starting from the mediaeval meanings of the terms *сѡѡтъ-*, *сѡѡтъ-* and the derivational nests, which this word stem formed in the era of the Church Slavonic language. In accordance with the different ideas of the subsequent periods, there occurred the separation of the meanings of the words *prosvetitelj* (educator) and *prosvetiti* (to educate; to enlighten), which, in the contemporary lexical system of the Serbian language and literature, exist possessing two different semantic contents – the mediaeval, saint Sava's, and the modern age, Dositej's, meaning. Having in mind the complexity of the current situation in education, especially in primary and secondary schools, as well as the importance of pedagogical and educational processes in personality formation, this paper affirms the concept of education according to saint Sava.

Key words: semantic content, education, educator, to educate, saint Sava, Dositej.